

І. Внесок І. Пулюя в світову науку та справу українського національного відродження.

1. ІВАН ПУЛЮЙ - ВИДАТНИЙ СИН ГАЛИЦЬКОЇ ЗЕМЛІ

Бліхар О. - студентка 1-го курсу
(Тернопільський медичний інститут)

Науковий керівник: д.м.н., проф. Бліхар Є.Й.

Серед великої плеяди вчених-українців, несправедливо замовчуваних, визначне місце належить Івану Пулюю. Виходець з Галичини, Іван Пулюй ще за 15 років до К.Рентгена відкрив невидимі "X"-промені.

Народився І. Пулюй 2 лютого 1845 року в м.Гримайлові на Тернопільщині в сім'ї хліборобів. Закінчив класичну гімназію в Тернополі з відзнакою. В початковій школі І. Пулюй вивчив українську, польську і російську мови, в гімназії досконало вивчив німецьку, латинську, грецьку мови, в подальшому оволодів італійською, англійською, старосврейською мовами. Всього Іван Пулюй знав 15 мов.

Пішки подався з рідного Гримайлова до Відня, де навчався на теологічному і філософському факультетах університету. Під час навчання особливу увагу приділяв фізиці, математиці, астрономії. В цей час переклав і видав українською мовою Молитовник, перший підручник з геометрії. Написав брошуру "Нові і перемінні звізди" (1881).

Доктор філософії, Іван Пулюй працює у фізичній лабораторії Віденського університету, у військово-морській академії в Хорватії, вдосконалюється в електротехніці Страсбурзького університету, а відтак працює приват доцентом Віденського університету, а з 1885 року - професор Вищої Німецької політехніки в Празі. До 1886 року опублікував понад 100 сторінок власних праць, присвячених катодним трубкам і невидимим променям, отримав перші фотознімки за допомогою "X"-променів.

Двадцять років в німецькому середовищі, тридцять в чеському, не зробили з Івана Пулюя ні німецького Йогана, ні чеського Яна. Він завжди залишався сином українського народу. Фізик, математик, астроном, теолог, філософ, електротехнік, енергетик, педагог, коваль, столяр, архітектор, письменник, поліглот - такий круговик цього видатного Галичанина.

Особистість Івана Пулюя була помітною на європейському рівні. Тому в 1870 році Пантелеймон Куліш пропонує Пулюю взятись за переклад на українську мову Святого Письма. В 1871 році Біблія в їх перекладі видана у Відні, а в наступні роки разом з І. Нечусем-Левицьким видав українською мовою Святе Письмо Старого і Нового Завіту. Іван Пулюй у

Празі створює культурну спілку "Українська громада", фонд допомоги малозабезпеченим студентам з України. Видає німецькою мовою книжку "Україна та її міжнародне політичне значення", в якій інформує Європу про нарід, сином якого був, і що цей нарід має право на свою державність.

УДК 621.3.99

2. НАУКОВІ ЗДОБУТКИ ІВАНА ПУЛЮЯ В ГАЛУЗІ ЕЛЕКТРОТЕХНІКИ І СВІТЛОТЕХНІКИ

Янович А.В. - студентка 2-го курсу
(Тернопільський приладобудівний інститут)

Науковий керівник: ст.викл. Липовецький В.Р.

Іван Пулюй - славетний український вчений, ім'я якого довгий час замовчувалось. Він відомий з дослідів над особливостями катодових променів та променів, які пізніше дістали назву рентгенівських. Дослідження Пулюя також стосуються галузі електротехніки і, зокрема, світлотехніки.

Іван Пулюй став винахідником багатьох фізичних і електро-технічних приладів: точного апарата для визначення механічного еквівалента тепла, фосфоренційної лампи, електричного телетермометра та запобіжників.

В галузі світлотехніки Іван Пулюй удосконалив виготовлення розжарювальних ниток для освітлювальних ламп. Він перший систематично займався дослідженням холодного світла, яке сьогодні носить назву неонового.

Важливе практичне значення мала запропонована конструкція телефонних станцій та абонентських апаратів з охороною проти сильних електричних струмів. Наступним винаходом Пулюя була переносна охоронна лампа, яка була запатентована в 1881 році і використовувалася гірниками довгий час у шахтах.

У 1881 році Івану Пулюю було доручено керівництво виробничим сектором дугових ламп. У цей же час він працював технічним консультантом промислової електротехнічної фірми і директором фабрики електроламп власної конструкції. В 1902 році Іван Пулюй став першим деканом першого в Європі електротехнічного факультету.

Велика заслуга Івана Пулюя у створенні першої в Європі електростанції на змінному струмі в Празі і запуску низки електростанцій на постійному струмі в Австро-Угорщині.